

Et hoc
litteris
magistrorum:

carnem suam, ut menti subditam faciant, quod nunquam fecisset, neque scripsisset Paulus, si deliramentum putasset (notent hoc Novantes nostri); gloriatur autem dicens : Castigo corpus meum, et in servitum redigo, ne, cum aliis predicaverim, ipse reprobus inveniar. Ergo qui non castigant corpus suum, et volunt predicare alii, ipsi reprobi habentur. Quia istos Epicuros nova schola misit, qui voluptatem predicent, delicias suadent? Dominus Jesus, volens nos adversus diaboli tentationes fortiores reddere, certatus jejunavit, ut sciremus quia alter illecebras mali non possemus vincere. Quia causa Christus jejunaverit, hi astruunt, nisi ut nobis exemplo esset ejus jejunium?

Et Gregorius, lib. XXX Moral., cap. xxvi: « Muros Jerusalem coquorum principes (Nabuzardus) destruit, quia virtutes anime, dum non restrinxit venter, perdit. Ille est quod Paulus contra Jerusalem moenit decertant vires coquorum principi (id est ventri) subtrahebat, cum diceat: Castigo corpus meum, et servitum subiicio; nec autem dico, ut nemo a certando desperet priuitate; nam laboriosum est. Quare, inquit, castigo et in servitum redigo; non dixit, Perdo et punio, non enim inimica caro est; sed, Castigo et redigo in servitum, quod Domini est, non hostis; magistri, non inimici; exercitatoris, non adversarii; ne forte cum aliis predicaverim, ipse reprobus inveniar. Quod si Paulus hoc dimit, cum talis esset preceptor, et post predicationem, et orbis terrarum susceptum patrocinium formidavit; quidnam nos dicemus? »

Et S. Basilius, hom. De Legem Gentium libro: « Est, inquit, corpus castigandum, ac fere eu-jusdam instar cibendum, et ab ipsis adversus animalium tumultus orientis, ratione veluti flagello compescendi, ne frenum voluntatis omnino laxyando, mens velut auriga ab equis contumacibus, et minime obtemperantibus, feratur ac rapiat; ac inter easter Pythagoras meminisset dicti oportet, qui videns quendam exercitationibus ac cibis ultra appositum esse curantur ac saginatum: Heus, inquit, miser, non desnis continuo duriorum tibi carcerem preparare! Idco et Platōnem dicunt, cognito quod ex corpore est nocumentum, Academiam Athenis loco pestilenti elegisse, ut nimil corporis prosperitatem, velut vitam palmitae luxuriantem amputaret. Ego vero humanum valetudinem qua in summo sit, et medicis sepe audiui fallacem esse. Quando igitur ipsa corporis diligentia et corpori pariter et animae inutilis esse apparet, hanc sarcinam delinire, et illi famulari, manifesta fuerit insania. Si autem hoc contentere studeamus, nihil aliud rerum humanarum facile admirabimur. » Idem Basilus in Regul. Iustus disp., Reg. 17: « Uti, inquit, optimus cor-

poris habitus, et coloris bonitas pugilem a certioris distinguunt; sic Christianum a ceteris separant. Macilenta corporis, pallorique deflorescens, qui continentia volut adjunctus est comes: indicio Basilius est enim Christi mandatorum vere pugilem esse, qui in infiltrante corporis adversarium suum in lucta prosternit; et quam potens sit in pietatis certaminibus, declarat convenienter verbis illis: Cum infirmor, tunc potens sum. »

S. Chrysostomus hic: « Castigo corpus meum, & Corp. q. d. Multum sustineo laborem, ut sobrie vivam; sed si quidem intractabilis est cupiditas, ventris voracitas; verumfam eam cohibe, et non trado meipsum affectibus, sed affectus comprimo, et ipsam naturam multis sudoribus subjicio; nec autem dico, ut nemo a certando desperet priuitate; nam laboriosum est. Quare, inquit, castigo et in servitum redigo; non dixit, Perdo et punio, non enim inimica caro est; sed, Castigo et redigo in servitum, quod Domini est, non hostis; magistri, non inimici; exercitatoris, non adversarii; ne forte cum aliis predicaverim, ipse reprobus inveniar. Quod si Paulus hoc dimit, cum talis esset preceptor, et post predicationem, et orbis terrarum susceptum patrocinium formidavit; quidnam nos dicemus? »

S. Hieronymus contra Jovinianum hereticum, libro II: « Quid multi, inquit, acquiescant sententiae tue, o Joviniane, indiscutibilis est; et pro magna sapientia deputas, si plures porci post te currant, quos ghemene succidias (vel, ut ali legunt, succendio) nutrias. Basilius, magister luxurie et turpissimum complexum, post tot annos in Jovinianum, quasi in Euphorbum, transformatus est, ut Latina quoque lingua haberet heresim suam. Vexillum crucis, et predicationis austeritas (notent hinc Novantes) idolorum tempa destruxerat. E regione luxuria penitentis et guturis subvertere nifit fortitudinem crucis. Semper pseudopropheta dulcia pollicentur, nec modicum placent. Amara est veritas, et qui eam predicant, repletunt amaritudine. »

Cassianus, lib. V. De Instit. renat., cap. xv et seq: « Vis, inquit, audire verum athletam Christi, legitimo agonis iure certantem? Ego igitur, inquit, sic curro non quasi in incertum; si pugno non quasi aerem verbarans; sed castigo corpus meum et servitum subiicio, ne aliis predicantis reprobus efficiar. Vides ut in seipso, id est, in carne sua, collucrationum summam, velut in base quadam firmissima statuerit, et prouenientem pugnae in sola castigatione carnis, et in subjectione sui corporis collocari? » Et aliquanto post repetiti hisce Apostoli verbis, subdit: « Quod proprie ad continentia labores et corporale jejunium arique afflictionem carnis pertinet: per hanc se pugilem quendam strenuum sue carnis esse describens, nec in vacuum adversus eam ictus conti-

gentis exercuisse designans, sed triumphum pugnae mortificatione sui corporis acquisisse: quo verberibus continentia castigato, et cestibus juniorum eliso, victori spiritui immortalitatis coronam, et incorruptionis contulit palmam. » Et paucis interjectis: « Sic pugnat, jejunis sollicit et afflictionis ictu, non quasi aerem verbarans, id est, in vacuum ictus continentia porrigit, per quos non aerem vacuum, sed illos spiritus qui in eo versantur, castigatione sui corporis verberabat. Qui enim dicit: Non quasi aerem verbarans, ostendit se tametsi non aerem vacuum et inanem, aliquos tamen in aere verborare. »

Porro non tantum ad libidinem, sed et superbi omniq[ue] vita frangenda, et quasvis virtutes comparandas, castigandum esse corpus, docet S. Hieronymus, epist. 14 ad Celsianum: « Qui, ait, probabilitate ac scientia abstinentiam virtutem tenent, eo affligunt carnem suam, quo anima frangunt superbiam; ut quasi de quadam fastigio contemptus sit atque arrogancia descendant ad implendam Domini voluntatem, que maxime in humiliitate perficitur. Idecirco a variis ciborum desideriis mente retrahunt, ut totam ejus vim occupent in cupiditate virtutum. Jamque minus jejunium et abstinentia laborem caro sentit, an-

Exempla
S. Sacerdotum
in casti-
gando
corporis
afflictione.

S. Sacerdotum
in austere
re vita
clausura
runt ma-
rinorum.

CAPUT DECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Occasione agonis, in quo abstinentes riteque certantes premiantur, invites luxurie dediti reproboantur et confunduntur, de quo egit in fine capituli precedente, digreditur hic Apostolus ad veterum Hebreorum mores, concupiscentias et vita, maxime idolatriam; punitionem pariter et reprobationem; ut horum exemplo doceat Corinthios, quam cavenda sint vita et tentationes, maxime idolatria.

Hinc consequenter, vers. 18, descendit et rediit ad idolothyta, questionemque de ipsis, cap. viii, inchoatam absolvit; ac primo, doctis ipsis non licere vesci, quatenus idolothyta seu ipsis immolato sunt: hoc enim esset immolationi et sacrificio idolatriaco consentire, et profiteri idolatriam.

Secundo, vers. 22, doct non licere idolothyta vesci, ubi inforniores hac re scandalizantur. Unde, vers. 31, adificationem maxime Corinthios commendat, utque omnia in gloriam Dei, et salutem proximorum faciant.

1. Nolo enim vos ignorare, fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes mare transierunt: 2. et omnes in Moyse baptizati sunt in nube et in mari: 3. et omnes eamdem escam spiritalem manducaverunt, 4. et omnes eumdem potum spiritalem bibuerunt (bibebant autem de spiritali, consequente eos petra: petra autem erat Christus); 5. sed non in pluribus eorum benelicitum est Deo, nam prostrati sunt in deserto. 6. Haec autem in figura facta sunt nostri, ut non simus concupiscentes malorum, sicut et illi concupierunt. 7. Neque idolatrias officiavimus, sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptum est: Sed sit populus manducare, et bibere, et surrexerunt ludere. 8. Neque fornicaruntur, sicut quidam ex ipsis fornicata sunt, et occidernunt una die viginti tria millia. 9. Neque tententus Christum, sicut quidam eorum tentaverunt, et a serpentibus perierunt. 10. Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, et perierunt ab exterminatore.

11. Hæc autem omnia in figura contingebant illis : scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt. 12. Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat. 13. Tentatio vos non apprehendat, nisi humana : fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum temptatione proventum, ut possitis sustinere. 14. Propter quod, charissimi milii, fugite ab idolorum cultura. 15. Ut prudentibus loquer, vos ipsi iudicaret quod dico. 16. Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? 17. Quoniam unus panis, unus corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus. 18. Videat Israel secundum carnem : nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? 19. Quid ergo? dico quod idolis immolatum sit aliud? aut quod idolum sit aliud? 20. Sed quæ immolant Gentes, daemoniis immolant, et non Deo. Nolo autem vos socios fieri daemonicorum : non potestis calicem Domini bibere, et calicem daemonicorum: 21. non potestis mensæ Domini participes esse, et mensæ daemonicorum. 22. An æmulamur Dominum? Numquid fortiores illo sumus? Omnia mihi licent, sed non omnia expedient. 23. Omnia mihi licent, sed non omnia aedificant. 24. Nemo quod suum est querat, sed quod alterius. 25. Omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. 26. Domini est terra, et plenitudo ejus. 27. Si quis vocat vos infidelium, et vultis ire : omne quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. 28. Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis : nolite manducare propter illum qui indicavit, et propter conscientiam: 29. conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid enim libertas mea iudicatur ad aliena conscientia? 30. Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago? 31. Sive ergo manducatis, sive habitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. 32. Sine offensione estote Iudeis, et Gentibus, et Ecclesiæ Dei: 33. sicut et ego per omnia omnibus placebo, non querens quod mihi utile est, sed quod multis: ut salvi fiant.

Ver. 1.

1. NOLO ENIM VOS IGNORARE, FRATRES; QUONIAM PATRES NOSTRI OMNES SUB NUBE FUERUNT. — Vox enim causam dictorum in fine cap. præcedens, q. d. Ideo dixi post baptismum sub nube esse certandum in agone, ne reprobri fiant, et bravium amittant, quia sic Hebrei post typicum baptismum et escam celestem, scilicet manna, terram promissionis et bravium inertes per peccata amiserunt, et ex sexcentis millibus soli Ioseph et Caleb terram promissam ingressi sunt. Cavete ergo vos, o Corinthii, ne parber ob inertiam et vitam et baptismo diffimilem credamini. Ita Chrysostomus et Anselmus. Argumentatur a typo seu figura ad rem figuratum (1).

Certan-

(1) Hunc versuum 4-11 sensum statuit Alixii: Gratia spirituales quas accepistis, o Corinthii, ne vos nimis securos reddant, ita ut, si confisi, peccata admittatis. Patres vestri sint in exemplum. Fuerunt sub nube, baptismum vestrum praefigente, quatenus scilicet concupiscentia fomitem sedet, illuminat mentem; mari Rubro exierunt, sicut eos pri et sancti ex uadi baptismo existit; manducaverunt manna, vos Eucharistiam; pavaverunt aquam de petra pluribus in locis, ita ut dici possit, petram illam eos esse comitatum (vel, ut Rosen illud, aquam de petra, Messie presensis et Israelitas comitantis symbolo ad documentum), vos sanguinem Christi potatis, eis gratis quasi irrigati fuistis: cavete ergo, ne, sicut Israelites post tot beneficia Deo inobedientes,

PATRES NOSTRI. — Patres Judeorum, e quibus ego sum, et multi inter vos, o Corinthii. SUB NUBE. — Nubes hæc fuit columnæ per diem Quid ab obumbrans Hebreos ut nubes, per noctem lucens sub qua ut ignis, que eos duxit per desertum quadragesima annis arcæ incubans, et castra eorum praefecit, cedens, eaque protegens ab æstu, super castra universæ se expandendo, cuius motor et quasi auriga erat angelus: de qua plur. Ecod. xiii. ET OMNES MARE (Rubrum, sive sinum Arabicum) TRANSIERUNT, — sicco pede, Mose per virgam suam aquas percutienti et dividente.

2. ET OMNES IN MOSE BAPTIZATI SUNT IN NUBE ET IN VER. 5 MARI, — Ecod. xiv. Nota transilium mariis Rubri typum fuisse baptismi, in quo sanguine Christi rubricarunt, et mergimus Egypcios, scilicet peccatis fatis: Moses typus est Christi, nubes est Spiritus Sanctus auctus concupiscentia refrigerans, nosque illuminans. Unde Theodoreus: « Illa, inquit, erant nostrorum typus : mare enim imitabatur piscianam seu lavacrum, nubes autem gratiam spiritus; Moses vero sacerdolem, virga autem crucem; Israel vero significabat eos qui baptiza-

in deserto mortui sunt, ita et vos, sidem, in majoribus gratiis adjuti, reprobri sitis, si videlicet in fornicatione aut idolatriam delabimini.

natur; persequentes vero Egyptii implabant figuram diemonum; ipse autem Pharao erat imago diabolus. »

Nota secundo: Pro in Mose, græce est *et in Mose, in Mose*, scilicet legiatorem, id est in legem Mosaicam, specie quadam baptismatis transiuncto mare, initiati sunt Hebrei; uti nos in Christianum baptizantur, id est, Christo et Christianismo per baptismum initiamur et incorporamur. Unde Ecod. xiv, subditur post transiit maris Rubri: « Subditur post transiit maris Rubri: « Crediderunt Domino, et Moysi servo, » id est legislatori, « ejus. » Ita aliqui.

Verum baptismus noster non fuit typus baptismi Hebreorum in mari Rubro, sed contra Hebreorum transitus in mari fuit typus nostri baptisimi. Adeo, in hoc transitu Hebreos non esse initiatus legi Mosaicæ, immo nondum eis accessit postea in Sina.

Dico ergo simplicius, in Mose, id est in Mose: *et in Mose*: enim sepe post Apostolus pro *et Jam in Mose*, « id est, ut Syrus, Chrysostomus, Theophylactus, « per Mose, » duce Mose. Sensus itaque est, q. d. Omnes Hebrei per Mose baptizati sunt spiritualiter et typice, seu typum gesserunt baptismi nostri, eo ipso quod cum viderunt per Mose mare divisum, et primum Mose mare transiunctum, id est Chrysostomus, etiam ipsi mari se credere ausi sunt; idque in nube, « id est subducatur et protectione nubis praecutuntur; et in mari, » scilicet, in quo demersis Egyptiis in signum futuri baptismatis, ab Egyptiaca servitu in libertatem et vita novitatem transibant, sicut nos per aquas baptismi transiimus a servitu diabolico in regnum Christi. Ita Anselmus, Chrysostomus, Ambrosius, Theophylactus.

Ubi ubi eum Chrysostomus Scripturam nomine typi antitypi tribuerit, et contra. Ita hic transitus maris Rubri vocatur baptismus, quia erat typus baptismi. Unde explicatur vers. vi: « Hec, inquit, in figura facta sunt nostri. »

3. ET OMNES EAMDEN ESCAM SPIRITALEM MANDUCERUNT. — « Eamdem, non nobiscum, ut vult Calvinus, quasi tam Christiani quam Hebrei non verum Christi corpus, sed typicum comedant.

Dices: S. Augustinus, tract. 23 in Joan., et Thomas explicant, « eamdem » nobiscum. Respondeo: Intelligent « eamdem » analogie, quia Hebrei in signo recipiunt, quod nos re ipsa. Sed hoc est præter mentem Apostoli, qui intelligunt « eamdem, » non nobiscum, sed inter se, q. d. Omnes Hebrei tam boni quam mali comederunt eamdem escam, id est idem manna. Patet ex textu et seq., at enim: « Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo, » q. d. Licit omnes idem manna comedenter, eamdem aquam de petra hiberint, tamen non omnes placuerunt Deo.

Sicut ergo illi unum habuerunt baptismum, et unam escam spiritalem, uti et nos; et tamen non omnes salvi facti sunt, sed multi ex ipsis Egyptiacis, et carnis voluptatibus inventi, au sapit utrumque. Quarto, infidelibus avaris in

perceant, quamvis eamdem inter nos Sacraenta communia habeamus. Ita Chrysostomus, Theophylactus, Anselmus et alii. Cum quibus adverte

Quid sit hic causa?

nam

alio

cycle

et alii significat?

Declaratur

veritate

Ecclesiasticum

et alii

significat?

Declaratur

veritate

Ecclesiasticum

et alii

significat?

Manna optimo repre-

sentat

corpus

Christi

et alii

significat?

Declaratur

veritate

Ecclesiasticum

et alii

significat?

*Tentatio-
nes virtu-
te Eu-
charis-
tia super-
ficius*

vermem et iudicium vertitur utrumque. *Quinto*, manna non datum est nisi post transiit maris; Eucharistia non datur nisi post baptismum. *Sexto*, post manna Hebrei cum Amalec pugnarunt, cum iuste solus pro eis Deus pugnasset contra *Egyptios*: pugnarunt, inquam, et vicerunt; sic vite ecclesiastice impedimenta et tentationes, quas non nisi solidioribus objici patitur Deus, Eucharistia virtute superanuntur. *Septimo*, manna panis erat abesse semine, absque aqua aut alio humano opere ab Angelis factus; sic Christi corpus ex sola Virgine et Spiritu Sancti irrationabilem natum est. *Octavo*, manna bonis et piis omnem saporis varietatem dabant. Unde *Sapient.* xvi, 20, dicitur de manna : « Angelorum esca nutritrix populum tuum, et paratum panem de celo præstisti illis sine labore, omne delectantem in se habentem, et omnem saporis suavitatem. » Ita Christus parvulus est lac, infantibus olus, perfectis solidus cibus, ait Nyssenus. *Nono*, manna erat minutum; Christus parva hostia est circumscriptum. *Decimo*, manna pilo tunum fuit; Christus pilo crucis mortaliæ exutus est. *Undevicesimo*, fideles admirabundi manu huī quid hoc, at nobiscum sit Deus! exclamant. *Duodecimo*, omnes de manna æqualem mensuram, nimurum gomor unum, colligebant: sic totum Christum equaliter omnes recipiunt, eti species, sive hostia major sit aut minor, ita Rupertus. *Dicendo tertio*, sex diebus tantum colligebatur in deserto manna: sic in sabbato æternitas et in terra promissionis velamen. Sacramenti cessabit, Christique facie ad faciem in summa quiete perfuerunt. *Dicendo quartu*, sole liquefiebat manna: sive resolutis calore speciebus Sacramentum dissolvitur. Hec et plura dixi et ostendi *Eod.* xxi.

Vers. 4. *Petri autem de spirituali* (id est typica) *consequente eos petra*. — Petra enim que dedit aquam Hebreis, erat typus Christi, qui est vera petra, et qua fluxit sanguis sicut concupiscentia nostræ restinguens. Sed quoniam haec petra consequens, id est secuta, dicitur Hebreos?

Traditum *Hebrei* *petram* *in desi-
erto* *an-
tiquis* *Hebrei* *secu-
lariam*

Respondent et tradunt Hebrei, et Chaldeus *Nam. xxi.* 16, petram hanc per miraculum Iudeos in deserto assidue sequentia fuisse usque in Chamaan, eisque aquam dedisse. Unde et Syrus hic vertit: « Bibebant de petra spirituali que cum ipsis veniebat. » Et Tertullianus, lib. *De Baptismo*, cap. ix, hanc petram vocat *comitem*: « Hec est, inquit, aqua, que de comite petra populo deflebat; sed mox petram hanc interpretat Christum, qui quadam divinitatem comitabatur et deducet Hebreos per desertum. Unde idem, lib. *III* *Contra Marcion.*, cap. v: « Petram, inquit, potius subministrando comitem, Christum adderget fuisse. » Et S. Ambrosius, in *Psalm.* xxxviii, tom. II: « Umbra, inquit, in petra, que aquam fluxit, et populum sequebatur. Nonne umbra erat aqua de petra, quasi sanguis ex Christo, qui fugientes se populos sequebatur, ut biberent,

et non sitient; redimerentur, et non perirent? » Idem tamen pariter per petram accipit Christum, lib. V *De Sacramentis*, cap. i: « Non immobilis petra, inquit, quo populum sequebatur. Et tu bibe, ut te Christus sequatur. » Sed velim hujus traditionis certiores habere auctores; illi vix obstat, quod post hanc aquam e petra, *Num.* cap. xx, vers. 11, rursum murmurarunt ob aquæ inopiam, *Num. xxi.* 5. Unde, vers. 16, dedit eis Deus puteum aquæ.

Hinc alij jam hoc emoliant, et sic explicant: *Aqua* *ex petra* *erumpentes* *longa tempora* *scutis* *Hebrei* *quidam* *patet*

« De petra consequente, » quia, inquam, aquæ ex petra erumpentes per longum spatium fluebant, ac quasi torrentem faciebant, qui sequeretur Hebreos donec venirent ad locum, ubi aquarum erat copia: nam si fuisse hoc unius diei beneficium, fuisset postero die, et tertio, ac quarto instanti semper percutientia petra ad aquas ex ea elicendum. Et probatur haec expositiō: nam manna materialiter hic accipitur, ergo et petra, et potus materialis intelligi debet: sed illi que diximus obstante priori sententie, etiam huic obstant.

Tertio, Photius pro «consequente, » vertit *obsequente*, q. d. Petra haec obsequeretur Hebreos sumi et desiderio; sed Grecum *ἀποκατάστασιν* proprii sequi et consequi significat, non obsequi.

Quarto, ergo certius et aplius accipio haec de *quidam* petra spirituali, id est typica, sed significata, non significante, scilicet Christo (vide *Can.* 3), q. d. Paulus: Christi divinitatis virtute, que erat petra spiritualis significata per petram dantem Hebreis aquam, queque Hebreos semper comes per desertum sequeratur, data est Hebreis aqua de petra illa materiali, ita S. Chrysostomus, Ambrosius, Anselmus, *Ecclenius*.

Dices: Per « escam spirituali » Apostolus accipit manna, non corpus Christi; et per « potum de petra » spirituali accepit ipsum aquam significante sanguinem Christi, non autem ipsum sanguinem significatum: ergo pariter per petram spirituali accepit petram realem significantem Christum, non autem ipsum Christum per petram significatum.

Respondeo: Nego consequentiam, quia Apostolus in petra invertit phrasim, et transit a signum ad significatum. Id patet, quia explicans hanc spirituali petram, ait: « Petra autem erat Christus, » q. d. Cum petram spirituali dico, Christum intelligo: quid clarius? Non enim materialis et significans, sed spiritualis et significata petra erat Christus.

Instabis: Graeca pro « bibebant autem; » ha- *ben-* *τοῦν* *τοῦς*, *bibebant enim*: ergo talis petram qualem potum intelligent, q. d. Bibebant potum spirituali, id est typicum: nam et petra dans hume potum erat spiritualis, id est typica. Quia enim esset connexio et ratio dicere: Bibebant potum typicum, quia petra typica erat Christus.

Respondeo: Apta est connexio et ratio, quia

vox enim dat et assignat causam efficientem tantum miraculi, et potius tam miraculosi, q. d. Bibebant Hebrei aquam typicam: Christus enim per petram typicam, que hanc aquam erucabat, ad umbras, hanc aquam typicam miraculose edebat, ut Christum eam dantem agnoscerent et colerent: quod tamen, ut sequitur, plurimi eorum non fecerunt.

Quid pe- *lla* *accipit* *allegori-
e signi-
ficant?*

Scut et illi (patres nostri, de quibus di- *versa* *dicta* *Sepulcre* *concep-* *sient*) *qui* *reverenter* *obedi-
re* *ad* *deum* *qui* *in* *loco* *qui* *inde* *dicitur* *est* *eo* *quod* *Hebrei* *ibi-* *dem* *ob* *hunc* *carnis* *concep-* *sientiam* *cesi* *sint* *pisen-* *derunt* *se* *ad* *Num.* xi, 33 et 34.

7. NEQUE IDOLOLATRE EFFICIAMINI, SICUT QUIDAM VERA. *7.* *Ex ipsi, quendam scriptum est (Exodi xxxi, 6.)*: *SED POPULUS MANDUCARE ET BIBERE, ET SUR-* *REXERUNT LUDERO, — cum scilicet vitulum aureum* *confarunt Hebrei, dedicarunt, adorarunt: tunc enim hujus sui idoli et festi letithiam clauerunt lato epulo. Unde ipse Christus dicit*

Ioan. vii, 37: « Si quis sit, veniat ad me, et bibat. » Et Joan. iv, 14: « Aqua, quam ego dabo ei, fieri in eo fons aquae salientis in vitam eter-

*nam. » Ita S. Augustinus, lib. XVI *Contra Fa-* *sum, cap. xv.**

Dices: Nonnulli Catholicci juxta primam expositionem data dicunt explicant: « Petra erat Christus, » id est typus Christi; ergo pariter de Eucharistia dici poterit: « Hoc est corpus meum, » id est figura corporis mei.

Haec est *corpus* *meum* *ad-* *greditur* *hunc* *est* *figura* *corporis* *mei*

Respondeo primo: Nego consequentiam, quia petra est ros disparata a Christo, qualis una non potest esse alia, ut lapis non potest esse lignum: pronomen autem hoc non est disp̄atum atua a Christi corpore, immo designat ipsum corpus; sed simile esset, si Christus dissidet: Hic panis spiritualis, sive typicus, est corpus meum; tunc enim exponi debet sic: Hic panis est figura corporis mei.

Adde, Apostolum explicare de petra non de vera, sed spirituali; ait enim: « Bibebant autem de spirituali consequente eos petra; petra autem, » scilicet spiritualis illa iam dicta, « erat Christus. » Dicit enim petra spiritualis, id est typica, quia typus erat Christi et Christum typice representabat: non ita loquitor Christus, nec S. Paulus de Eucharistia; sed tam ipse, quam omnes Evangeliste constanter narrant Christum dixisse: « Hoc est corpus meum; » non autem: Hoc est spiritale vel typicum corpus meum. Secundo, ad antecedens respondeo, Nam aliquippe explicationem parum esse probabilem: nam petra illa spiritualis, id est typica et significata, vere erat Christus, non typus Christi, ut dixi. Id enim clare convincent verba S. Pauli, ut jam ostendi.

Vers. 8. *3. NAM PROSTRATI SUNT IN DESERTO.* — Omnes enim *Qui ex* *Hebrei* *terram* *prostrati* *in* *deserto* *in-* *gen-
sus* *sunt?*

Et redit, neve idololatria eis immolata comedens, ut sacrificiorum idololatriorum participes, et id est profficiamini; ne in suis, luxurie vos de- *pen-
satis-* *mi-*

Vers. 9. *Et CECIDERUNT UNA DIE VIGINTI TRIA MILLIA.* — Chrysostomus, Anselmus, Cajetanus referunt hoc ad plagam ob fornicationem cum filiabus Moab, de qua jam dixi, quæ recensetur *Num. xxv.* sed ibi, vers. 9, dicuntur eas viginti quatuor millia, hic autem sunt tantum viginti tria millia: *

Vers. 8. *Qui ex* *Hebrei* *terram* *prostrati* *in* *deserto* *in-* *gen-
sus* *sunt?*

Vers. 9. *Et CECIDERUNT UNA DIE VIGINTI TRIA MILLIA.* — Chrysostomus, Anselmus, Cajetanus referunt hoc ad plagam ob fornicationem cum filiabus Moab, de qua jam dixi, quæ recensetur *Num. xxv.* sed ibi, vers. 9, dicuntur eas viginti quatuor millia, hic autem sunt tantum viginti tria millia: *

Inct aliqui respondeant, uno die tantum cesa esse viginti tria milia, mille autem unum priore die esse cesum. Sed hoc gratis dicunt: nam nihil tale dicit Scriptura. Secundo, Cajetanus respondet errore scribarum poni 23 pro 24. Tertio, Oeumenius nis quosdam legere 23 milia, Num. xxv, eque ut hic. Quarto, alii respondent Apostolum dicere verum, quia major numerus, scilicet 24, includit minorem, scilicet 23. Sed planius et apertius dicimus, Apostolum respicere ad Exodi xxxi, 28, ubi de adoratore vitulum cesa dicuntur 23 milia, ut habent Biblia Romana. Hanc ergo pomen non refert Paulus ad fornices proxime prestantes, sed remotius more Hebreis ad idololatrias, de quibus agit vers. 7; nam oblitus prenam tanto sceleri illatum expone, quasi postliminio illam tradit: sic enim in sequentibus sceleribus pomen subiecti; idque ut magis Corinthios ab idolis et idolothybris avertat; maxime, quia idololatria vitali et luxuri, cum cultu et formatione Beel-phegor, ut in culpa, ita in prenava valde consenit. Sine Greca Pauli verba consenit eum Greecis Exodi verbis, ut potem omnino olim Graeca in Exodo uti habuisse, ut iam habet Paulus: scilicet, *αἴσιος γάρ οὐδεὶς*, id est *viginti tria milia*; non autem, *αἱ τρεῖς*, id est *triā milia*, ut iam habent Graeca in Exodo, depravata, ut videtur, facili vicinio litterarum lapsu (1).

9. NIQUE TENTEMUS CHRISTUM, — quae diffidentes ejus promittit, ut aliqui Corinthiorum dubitabant de resurrectione, ut patet cap. xv, ideoque signa petamus, *Il Petri iii, 4.*

Sicut quidam FORUM TENTAYERUNT, — Citat Num. xxi, 5, ubi dicitur: « El teclere optum populum Itineris ac laboris, locutusque contra Dominum et Mosen, ait: Cur eduxisti nos de *Egypto*, ut moreremur in solitudine? Dees panis, non sunt aquae: anima nostra jam naescat super cibo isto levissimo. » Ubi nota: *⇒ contra Domitiam*. Hunc enim Dominum Paulus explicat hie esse Christum; ergo Christus est Dominus et Deus. Hinc Greco Patres docent angelum, qui Abraham, Isaac et Iacob apparuit, et Hebreos ex *Egypto* eduxit, typum gessisse Christi in carne venturi, id est secundae persone in SS. Trinitate, scilicet Filii: hie enim est Christus.

ET A SERPENTIBUS PERIERUNT. — Patet Num. xxi, ubi post murmur Hebreworum jam dictum habonam eiis *adixit* Deus vers. 6: « Quamobrem, inquit, misit Dominus in populum ignitos serpentes. » Ubi nota, *ignitos* dici serpentes, non quod essent natura ignes: hoc enim repugnat naturae serpentum; sed ab effectu, quia sua mortis et affluti calidissimo tantum calorem inducebant, ut qui ab eis erant morti sibi uiri videbentur:

(1) Hoc refert Rosenmullerus ad Num. xxi, 1, adiudicat: « Commodissima ratio Paulum cum his conciliandis haec est, si dicamus, 23 milia hominum vi divina, mille hominum autem gladio Phinees et sodalium ejus interrississe. »

qua de causa Greecis Presteres et Causones vocantur, quales gigantum in Libya et Arabia, per gentes transibant Hebrei in Palestina. Unde pro *seraphim*, hebrei est *שְׁרָפִים* *seraphim*, quod *Vatablus* uentes vertit; Septuaginta vertunt, *ερυζωντες*, id est morte afflentes.

10. SIC QUIDAM FORUM MURMURARERUNT, ET PERIERUNT AB EXTERMINATORE, — angelo scilicet, per quem Deus peccas Hebreis murmurantibus inflxit, ut Core cum suis a terra virus absorberetur, alia 14 milia et 700 igne perirent, Num. xi, 30, 35, 40, 43. Ita Anselmus, et patet *Sapientia*, 20. Ille angelus videtur fuisse Michael, dux populi, et legis in Sina dator et vindicta, *Exodi xxii, 21*, et typus Christi, ut dixi vers. 9. Alii *exterminatorum* hunc putant fuisse angelum Michael, sive demonem, et facie videtur *Psalmi*, LXXVI, 49, ubi dicitur: « Misit in eos (*Egyptios*) iram et immisiones, » puta plagas a Moses inflatas, « per angelos malos. » Vener loquitor ibi *Psalmis* de plaga *Egypti*, quod Syria vertit, *hac nobis fuerunt signa typi*; et, ut Vatablus, *exempla*: ut essent scilicet nobis exempla vita, et fuga peccatorum et suppliciorum, que tenuis peccatis infigit.

IN QUOS FINES SECULORUM DEVEREUNT. — « Fines seculorum » sunt ultima mundi aetas. Hinc enim tempus Messias Prophete vocant *tempus novisimorum*; et *Iacob. epist. 1*, cap. n, 18: « Horum novisimorum; » *horum*, id est tempus, synecdochice. Addit Ambrosius et Chrysostomus, Apostolum ita solere quicunque, tanquam instet finis mundi, ut tentare omnes suspensus, molestus, ne instet dies iudicij, ut assidue ad eum singuli se parent. De quo plura *I Thessal. iv, 15.*

12. QUI SE EXISTIMAT STARE, VIDERAT NE CADAT. — Uile est, inquit: *Augustinus*, lib. *De Boni personae*, cap. viii, *omnibus*, vel pene omnibus, ut quales futuri sunt, seini non possint, ut quisque, dum nescit an sit in bono perseveraturus, humilietur et sollicito Dei gratiam imploret, cum eaque casum in et gratia perseverare satagit.

13. TENTATIO NON APPREHENDIT, NISI HUMANA.

— Graeca jam, Chrysostomus et Syrus legunt,

et in preterito, id est apprehendit, non dicitur, et in imperativo, id est *apprehendat*. Unde et *S. Cyprianus*, lib. iii *ad Quirinum*, cap. xci, legit, *et tentatio vos non occupavit, nisi humana*, q. d. Esto, o Corinthi, tentemini et sollicitemini ad schismata, ad litigia, ad luxum et venem, ad idola et idolothybra; constantes tamen estote: quia haec tentationes, que vos apprehendunt et occupant, communis sunt et humanae, quas facili, si velitis, vincetis.

Sed corrigere cum Romanis, et lege, *non apprehendat*: hoc est, cum, ut sepe fit, tentatio aliqua ex iis quas jam commemoravi, aut alia qualibet in animum irripit, nolite eam fovere et apprehendere, ita ut sensim increcat, fiatque tandem insuperabilis: nam humanas et levias tentationes omnino excludere, ut eas nunquam sentias, est impossibile. Demoniacum enim est, ait Anselmus, *et tentatio non apprehendit, nisi maligna tentatio vici, et peccare ex malitia*; angelicum, cum non sentias: *humana, non sentire et vincere*. Idem habet *S. Gregorius*, part. *I Pastoral.*, cap. xi.

FIDELIS DEUS EST, QUI NON PATIETUR VOS TENTARI SUPER ID QUOD POTESTIS. — Hinc primo infero, si non patitur Deus nos tentari supra vires, ergo

multo minus, imo nullo modo impellit nos Deus ad peccata, ut null Calvinus.

Secundo, ergo Deus non precipit impossibilia, ut vult Lutherus, imo nec permittit.

Tertio, hinc sequitur nos posse tentari tam validae a demoni et carne, ut resistere non possimus, nisi Dei gratia succurrat. Ita Chrysostomus, Anselmus.

Quarto, de facto tentationem nullam esse tantum, quin Dei gratia vnde possit.

Quinto, optimum tentationis remedium esse orationem, ut Dei opem et gratiam invocemus Optimum tentationis remedium.

Sexto, hanc gratiam non solum electis, hic et aliis promitti, sed omnibus Deum rite invocantibus. Ita Concilium Tridentinum, sess. XXIV, can. 9, et sess. VI, can. 41. Loquitur enim Apostolus fidibus, qui erant Corinthi, quorum multii non erant electi, sed aliqui contentiosi, scandalosi, ebrios, ut patet cap. xi, vers. 21; imo nemo eorum secebat se electum, ut posset hanc consolationem sibi appropriate.

Septimo, hinc sequitur in Christiani cuiusque Opimum tentationis remedium.

potestesse esse habere auxilium sufficiens, ad vincendas omnes tentationes et peccata. Deus enim ad hoc, quasi fidelis, his fidem suam obligat, ut docet hic Apostolus, q. d. Tentatio vos non apprehendat ex parte et negligenter vestra, nisi humana; nam ex parte Dei *s'indeo*, quod Deus qui fidelis est, sicut promisit, ie et praestabat, ut non patiatur vos tentari supra id quod potestis, hoc est, nonnisi humana tentatione tentari vos permettit. Intellige, si ejus gratiam et opem, ut patet, imploretis, eique cooperemini. Deus, ait *S. Augustinus*, lib. *De Natur. et Gratia*, cap. xliii, et ex eo Concilium Tridentinum, sess. VI, can. 41, Deus, inquam, impossibilia non potest (cum jubet ut curvis tentationi resistamus); sed judebit monet et facere quod possis, et petere quod non possis, et adjuvat ut possis. Hinc Christus, *Math. xi, 24*; Iugum, inquit, meum suave est, etonus meum leve. Et *I. Jean. v, 3*, dicitur: « Mandata ejus gravis non sunt. »

Pulchra simililitudine jumentorum et vasorum fleguli hanc Apostoli sententiam declarat *S. Ephrem*, tract. *De Patientia*: Si enim, inquit, homines suis jumentis non plus oneris imponunt quam ferre queant, multo minus hominibus plus tentationum imponet Deus, quam ferre queant. Rursum, si figuris vase sua igne excoquit eo usque, dum recte coquuntur, nec ante ea exmitit, ne minus cocta et solida sint; nec rursum ulterius ea sinit in igne, ne adurantur, flambant inutilia: multo magis idem faciet Deus, ut igne tentationum eo usque nos excoquat, dum percoquat et perficiat; ultro vero tentatione aduri et consumi nos non sinet.

SED FACIT ETIAM CUM TENTATIONE PROVENTUM, UP POSSIT SUSTINERE. — Graece est, *μέσην της παταγώνας καὶ της ιλεών*, faciet cum tentatione etiam

evasionem; et, ut S. Augustinus in *Psal. lxi,* et *epist. 89,* legit, *exitum;* et, ut Erasmus, *eventum,* q. d. Deus qui sinit vos incidere in tentationem, item faciet ut tentatio bene eveniat: et, ut Anselmus, eam prout vobis et vestre saluti expediri, facit provenire, ut ex ea evadere possitis sine lesione, immo cum Victoria et gloria: et hoc significat nostrum *proventus.* Itaque Graecum *τέξεις,* significat.

Primo de Theophylacto, *Oecumenius et Greco,* felicem exitum tentationis, ut ea bene cedat, et ad bonum proveniat: quia Deus facit ut, aut cito cesseret tentatio, nec permittatur quanto die eam pati, qui scitur eam ultra triduum non posse tolerare, ait Ambrosius; aut, si prolixior fuerit, dat tolerandi facultatem, ait idem Ambrosius et Anselmus.

Secondo, Graecum *τέξεις*; non qualcum evasionem significat, sed qua miles et prælio vel duello evadit vicit, gloriior et fortior: tales enim Sancti et tentatione evaserunt, quod Noster adverserens soleverit, *proventum.* Unde Graecum *ιδεῖν;* in re hic idem est, quod *πρέπει;* vel *πρόποντος,* id est progressus, q. d. Deus facit ut tentatio adeo vobis non obstat, ut cedat etiam in progressum, id est in fortitudinis virtutis, gratiae, victorice et glorie augmentum, ut magis in via virtutis, et via ad colum et gloriam programmati. Ita Pholus. Unde sequitur: « Ut possitis sustinere, ubi pro sustinere, greci est *ταστηρία,* id est iusta sustinere, ut supersint adhuc vires ad plus aliquid sustinendum: itaque tantumque auxilium Deus conferit, ut cum magno excessu possit quas tentationes superare. Hinc nonnot Patres passim, per tentationes hominem maxime progredi in virtute, et per eas virtutes augeri et roboretur; et ratio est, quia eis resisti non potest, nisi per contrarios virtutum actus, eosque fortes et intenses, quos dum elicet tentatus, per eos magis habitus earum corroborat et intendit.

Secondo, quia justus per tales actus mereatur, impetrat et accipit a Deo infusionem sibi carundem virtutis, et gratiae augmentum.

44. PROPTER QUOD, CHARISMATI MIHI, FUGITE AB IDOLORUM CULTURA, — non tantum, ut ea expresso sacrificio vel invocatione non colatis, sed etiam ne idololatria, id est sacrificia eis immolata, comedatis, quasi sacra et sacrificia, ut ea comedant Gentiles peracto sacrificio ad aras, vel in templis idolorum: sic enim participari possunt hisce eorum sacrificii, et censuram in consenserit, et facite ea laudare, immo et offere. Ad idololatorym enim esum descendit Apostolus in seq. Ex quibus patet Apostolum post longas digressiones, cap. ix, de stipendiis et gratuita predicatione, deque Christiano agone, bravio et athletis, et hoc cap. x de factis et penit. Hebreorum, ad quas occasione idololatorym digressus est, hoo loco ad eadem redire, atque questionem de idololatria.

tis, cap. viii inchoatam, hic absolvere (t). Unde per *τό propter quod*, significat se omnia precedentia dixisse, ad hoc, ut absterreat eos ab idolatria et idololatria.

16. CALIX BENEDICTIONIS, CUI BENEDICIMUS, NONNE *Vera. 18;* COMMUNICATIO SANGUINIS CHRISTI EST? — Sensus est, q. d. « Calix benedictionis, » id est potus calicis benedicti a sacerdote, et consequenter ipse calix continens hunc potum benedicimus, nonne ipsum Christi sanguinem nobis communicat? Potes accendo, dici calix benedictionis, quia nos benedit et gratia cumulat. Ita Anselmus et Chrysostomus. *Tertio* et precise, dicitur « calix benedictionis, » quia Christus ante consecrationem benedixit, id est Dei opem ad futuram transmutationem tam panis quam calici appetitus est, *Math. xxvi. 26.*

Unde nota ex historia ultima eocenae Christi, quam describit Matthæus cap. xxvi, Lucas cap. xxii, et Paulus hic et cap. xi, Christum ante consecrationem Eucharistie primo gratias egisse *Dicitur tunc* *Exodus 16. 10.* *Deo Patri,* uti habent Lucas et Paulus, idque oculis de more suo in eccliam elevatis, ut habetur in canone nostro et Liturgia S. Jacobi. Unde hoc Sacramentum dictum est *Eucharistia,* id est gratiarum actionem, quia ipsum maxima est gratia, ac consequenter cum maxima gratiarum actione sumendum.

Secondo nota, Christum benedixisse, non Patrem, ut volunt haræceti, sed panem et vinum, ut expresse habet hic Paulus: *To τύπον, inquit, τὸν αἵματα, ἡ μεταμόρφωσις, id est, calix benedictionis, quem benedicimus.* Benedix autem Christus panem et calicem, hoc est, Dei benedictionem et omnipotenti super panem et vinum invocavit, ut puto esset, et iam, et in futuri omnibus consecrationibus, ad pacem convertendum in corpus, et vinum ealicis in sanguinem Christi, quando legitimè pronuntiantur verba consecrationis. Similis fuit benedictio panum, *Luca ix. 16.* In Non ergo benedictio hec fuit consecratio, licet christiani id videt D. Thomas, illi part., *Quest. LXXXVIII, art. 4.* benedictio, sed *prævia oratio.* Ita Concilium Tridentinum, sess. XIII, can. 1. Unde in Liturgia S. Jacobi, Basilii, et nostra, Christi exemplo petimus ut Deus benedictio hec dona, ut divina virtus in panem et calicem descendat ad perficiendum consecrationem: et hinc dicitur *calix benedictionis,* id est a Christo benedictus.

NONNE COMMUNICATIO SANGUINIS CHRISTI EST? — *Kovozia,* id est communio, vel *communicatio corporis et sanguinis Christi,* non *sicut significat* nos sumere idem corpus et eundem sanguinem Christi, sed etiam nos fieri unum corpus et unum sanguinem, ut explicat vers. 17. Ergo, non typus

(t) Et quidem docet primo, vers. 14-24, non licere Christianis interesse ipsi epulis sacris Gentilium: hoc enim esse idololatrie genus; secundo, vers. 25-32, licere ipsi carnes edere, que in macello venduntur, et in epulis communibus apponi solent, quamvis fortassis diu immolata fuerint.

Calix sanguinis non est typus sanguinis Christi, ut calix sanguinis Christi sit calix benedictionis, nonne? *Secunda* *Quis sit calix benedictionis?* *Calix benedictionis, id est corpus crucifixum, et lancea vulneratum, sanguinis et aquæ fontes universo orbi salutares turivit.* *Et in tertius,* Christi corpus in Eucharistia idem esse cum eo, quod fuit in praesepi, ita docet: « Hoc corpus in praesepi reverit sunt Magi, et cum timore et tremore plurimo adoraverunt: Sed vero, non in praesepi, sed in altari; non mulierem quem in ulnis teneat, sed sacerdotem presentem et spiritum perabundare super propposito Sacramento diffusum vides. Excitemur ergo horre rascambo, et majorum quam barbari illi, pre nobis feramus pietatem. » *Et nonnulli interjectis,* nos in Eucharistia Deum ipsum tangere, et manducare, et ab eo omnia bona percipere clarissime asseverant, dicens: « Hæc mens animæ nostræ est, nesciunt mentis, fiducie vinculum, fundamentum, spes, salus, lux, vita nostra. Si hinc hoc sacrificio muniri migrabimus, maxima cum fiducia sanctum ascensionis vestibulum. Et quid future commemoro? nam dum in haæ vita sumus, ut terra nobis sit colum, facit hoc mysterium: si enim in celis, ita in terra regnum corpus tibi videndum proponitur: non angelos, non Archangeli, non celos, non celos celorum, sed ipsum horum omnium Dominum tibi ostendo; neque enim conspicaris tantum, sed tangis, et comedis, non hominis regnum puerum, sed unicunquem Dei Filium accipis, quomodo non horrisces? et omnium secularium rerum amorem abiecis? » *Hæc et plura S. Chrysostomus.*

Respondit super quidam novum novi Dei verbū, præco, hac concionatoria a S. Chrysostomo dici. Sed tam insulsum, quam nullum est hoc effigium. Nam S. Chrysostomus orator est, fateor sed est doctor: orator est, sed Christianus et verax orator. Hinc in ipso commentario dogmata loquuntur, quia agit litteralem Apostoli interpretationem: in mari vero subinde oratione amplificat, sed ita ut non amplificet supra et contiverat rei, ut dicat v. g. lapidem esse lignum, hominem esse brutum, panem esse carnem: alioqui enim non concionari esset, sed imposuerit mendax, idque in rebus fidei. Sicut enim concionator mendax esset et stolidus, qui aquam baptismi dicaret esse ipissimum Christi sanguinem, qui e latere Christi fluxit, quem Judæi sunt clavis et plagi e corpore Christi clitererunt, esse ipsum Deum ac Dominum omnium, intelligendo nimur, aquam baptismi esse typum sanguinis Christi, eumque nobis applicare ad abluenda peccata: ita sane mendax est et stolidus, qui panem et vinum dicit esse ipsum sanguinem, ipsum corpus Christi, quod in praesepi adoratum est a Magis, quod in cruce suspensus, quod a Judæis flagellatum, crucifatum, crucifixum est, immo esse ipsum rerum omnium Dominum, atque unicunquem Dei Filium, uti S. Chrysostomus.

In Eucharistia est coram nobis adorandum.

Effetas sanctæ communio.

Refata ut in effusum supradictum dam Nostram ministrum.

Ferent ficerent. Testis est Eusebius, lib. V *Histor.*, cap. xxiv et xxix.

Nota secundo: Precise hic Apostolus respondebat.

questionem de idolothytis, an iis vesci licet? res-

pondet autem, numquam licuisse, nec licere ido-

lothyti vesco quasi idolothytis, id est, quasi

idolo sacris, sed eo quod illi immolata et conse-

cerata sunt: qui enim sic ea comedit, ipso facto

profitebitur idolum esse sacrum, esse numen,

et per idolum carnem illi oblatam esse sacram,

tangum numini alicui oblatam: quod est idola-

latria. Hoe autem fit, quando ex loco, modo et

circumstantis idolothytum comeditur, ut morali-

ter censeatur comedens ad idoli honorem et rever-

entiam illud comedere, ut cum has partes quasi

sacras ex mente, scilicet ad idolum coledum,

mittebant efferentes, et recipiebant ea comedie-

bant amici. Rursum et clarissim, si statim a sacri-

ficio juxta aram vel tempulum, in idolum cum of-

ferentibus et sacrificantibus, coram idololatriis

idolothytum comedas, censuris in honorem idoli

illud comedere: securus est, si postea et solus ex

fame aut etiam ex cupiditate illo vescaris, sive

domi, sive etiam in idolio: tunc enim non cen-

seris illo vesco quasi sacro ad honorem idoli, sed

tantum videris velle satisfacere fami, aut cupidi-

tati tue.

Dices: S. Augustinus, *epist. 154*, et lib. *De Bozo*

conjug., xvi, et lib. *XXXII Contra Faust.*, xiii, que-

rit, an Christianus viator fame pressus, si nihil

inveniat, nisi cibum in idolio positum, et nemo

adit, possit illum edere, an satus sit emor? ac

respondet: Aut certum est, idolothytum esse,

aut certum est non esse, aut ignoratur: si certum

est esse, melius Christiana virtute respuitar: si

autem non esse scitur, vel ignoratur, sine ullo

conscientiae scrupulo in usum necessitatis assu-

muntur: alias, ut dixi, melius respuitar, ne come-

dens idoli communicare videatur. Ergo idolo-

thyti, si constet esse idolothytum, abstinentiam

est.

Respondeo: Non dicit S. Augustinus: Abstinen-

tim est idolothyti, si certum est esse; sed dicit:

: Melius Christiana virtute respuitar: satis ergo

insinuat, licetum esse eo vesco, melius tamen

et generosius eum facturum, qui eo abstineat, et

malit mori quam eo vesco. Simile est in Carthusiano:

hunc enim in extrema necessitate licet car-

nibus vesco, ut vitam tueatur; melius tamen et

sancius ipse faciet, si ex professione sua iis abs-

tineat, itaque moriatur, ut docet Victoria, *Relat.*

de temperantia, num. 8; Azorius, lib. V *Moral.*

cap. vi, in fine, et alii. Non enim tenetur vitam

omni modo et tempore conservare, sed potest eam

voti, aut potius professionis sua sanctuati post-

ponere, idque ad dandum alii virtutis exem-

plum, et sanciendum Ordinis sui disciplinam et

rigorem: nec enim votum expressum abstinendi

carnibus faciunt Carthusiani, sed tantum absti-

nentia haec constitutionibus eorum prescribuntur.

22. AN EMULAMUR DOMINUM? — *Greci παρεπεμψαν*, Ver. 22.

id est, an provocamus Dominum ad iram et zo-

lum? an Domino semulum rivalemente opponim-

us? ut eo quasi sponso relieto, demoni ejus-

que idolothytis adhucereamus, vel certe utrius

adhucere, et diemonem Deo jungere velimus. Ita

Chrysostomus, Anselmus, Theophylactus. Alludit

Paulus ad *Deuter.* xxxi, 21, ubi dicitur: « ipsi me

provocaverunt in eo qui non erat Deus, et irrita-

verunt in vanitatum (idolis) suis. » Recte S. Hes-

ychius, *Adversus idolatriam*, cap. xxviii, *de* *spiritu* *humani*.

NUNQUA FORTIORES ILLO SEMUS? — q. d. Minime,

ergo non impune nobis cedet illa similitudo,

et Dei ad iram provocatio, de qua jam dixi.

23. OMNIA NIHIL LICENT. — « Omnia » scilicet adi-

phora, quale est comedere idolothytia, non quasi

sacra, aut quasi idolothytia, sed tanquam com-

munes cibos.

Ubi nota: Haecenus egit Paulus de idolothytis,

qua talibus, siuequevit ea comedere; unde vers.

14: « Fugite, at, ab idolorum cultura, » scilicet,

ne sit mensa et calix demoniorum particeps,

ut explicat vers. 20, puta, comedendo cibos ido-

lotyti oblati, eo modo et is circumstantis, qui

bus censeamus eos quasi sacros, seu quasi idolo-

thytum in honorem idoli velle comedere. Hoc

vero versu transit ad secundum casum, scilicet,

quo idolothytum non formaliter qua idolothytum,

sed materialiter qua cibus vel caro est, co-

meditur, et de hoc ait: « Omnia nihil licent, sed

non omnia expedient; » quia, ut sequitur, non

omnia edificant, q. d. Materialiter licet vesco ido-

lytio per se, pro accidens tamen non licet, si

sequatur scandalum, patet ex vers. 27, 28, 33.

Vere dixit Clemens, lib. III, *Strom.*, post principium: « Qui facit quicquid licet, facile dilabuntur ut faciant quod non licet; » alter hec explicat Theophylactus, sed prater mentem Apostoli.

24. NEMO QUOD SUUM EST QUERAT, SED QUOD ALIUM.

— q. d. Nemo querat emative carnem, v.

g. idolis immolata, sibi commodam, grata-

pidam, vilis prelii; sed in hac re aliisque simi-

libus querat alterius, proximi scilicet, edificantem,

et non cum eius scandalum et damnō spiri-

ituallū emat et comedat. Ita Theophylactus.

25. OMNE QUOD IN MACELLO VENIT, MANDUCATE.

— q. d. Omne querat emative carnem, v.

g. NIHIL INTERROGANTES. — « Omne » scilicet omnia

tam idolis immolata, quam non immolata indif-

ferenter comedite. « Nihil interrogantes, » greci

παρεπεμψαν, id est nihil dijudicantes, vel dis-

cernentes; Ambrosius, *nihil disquerentes*; The-

ophylactus, *nihil hesitantes*.

IN MACELLO. — *Greci παρεπεμψαν*, pro *κριτην*;

sic et Syrus retinet vocem Latinam macelli: sic

pratorium, *Cesar*, *denarius*, *spiculator*, etc., gra-

ceci usurpant Evangelista, cum sint Latina: quia

Greci a Latinis et Romanis sibi dominabitibus ex-

quis vulgo trita acceptarunt.

COMMENTARIA IN I EPISTOLAM AD CORINTHIOS, CAP. X.

349

apte coheret cum eo quod processit: « Omne quod in macello venit, manducate. »

27. SI QVIS VOCAT VOS (AD PRANDIUM VEL CONCILIUM).

Sedebant Gentiles carnes idolis sacrificatas et oblatas, post sacrificium et epulum superfluas, mittere ad macellum vendendas, quarum lucrum ad sacerdotes derivabatur, in macello ergo censem-
bantur, ut alie carnes, ad profanum et communem usum redire. « Quidam, inquit S. Augustinus, infirmiores hinc tempore abstinebant a carnis et vino, ut ne vel nescientes inciderent in ea que idolis sacrificabantur; omnis enim tunc immortalia caro in macello venundabatur, et de-

Theophylactus: « Ne sollicitiore cura, nimis levare curiositatem formidare idola, atque liberari et illas vestram reineatis conscientiam. » Si enim rogetis, et responderetis esse ido-

lythytum, conscientia vestra constringetur, eque vesci non poterit, unde sequitur:

28. SI QVIS AUTEM DIXERIT (AD PRANDIUM VEL CONCILIUM).

Hoc IMMOLATUM EST IDOLIS, NOLITE MANDUCARE, PROPTER ILLUM QUI INDICAVIT, — carnum scilicet

hunc esse idolis oblatam et sacrum, ac conscientiam, quasi illa illa macula sit, si veniant ad idoli. Ita Apostoli documentum sunt seculi Christiani Antiocheni, cum Julianus Apostola eos

per idololatriam quasi cogere et irritare vellet. Rem gestam ita narrat Theodoreetus, lib. I, cap. xiv: « Julianus, inquit, primo fontes sceleris victimis contaminavit, quo singuli qui aqua gustavissent, tetra nequit, labi inficeretur. Deinde quae in foro exponebantur, eadem

sceleris macula inquinavit; nam panes, carnes, fructus, olera, et alia omnia esculenta aqua suspiraliter aspergebantur, que cum videntur Christiani, eti si non poterant non genere, et sceleris illa de-

testari, tamen eisdem vescebantur, legi Apostoli obsecuti, ita jubenti: Quidquid in macello venit, comedite, nihil interrogantes proprii conscientiam.

PROPTER CONSCIENTIAM. — Ne scilicet hædis conscientiam fratris tui in fide infirmi, tibi in mensa assidentis, dum eum tuo exemplo provoca-

cas, ut contra conscientiam suam idolothytia comedat. Unde explicans subdit Apostolus: « Conscientiam autem dico, non tuam, sed alterius. »

29. UT QUID ENIM LIBERTAS MEA JUDICABUR AB ALIENIS.

ALIENA CONSCIENTIA? — q. d. Quare utar libertate mea cum scandalo, ut damner alienam conscientiam? Illa enim cum infirma sit et rudis, putat me rem dannabilem facere, si comedam ido-

lythytum, q. d. Neutiquam id faciendum est. Ita Ambrosius (1).

30. SI EGO CUM GRATIA PARTICIPO, QUID BLASPHEMO?

— q. d. Tertius mihi licet vesco idolothytis ex gratia Evangelica liber-

tatis gratias agendo Domino, quorsum tamēcum scandalo id faciens, « blasphemor, » id est,

atiorum maledictis me exponens, ut male de me loquantur quasi idololatra sim, aut idolorum communione pollutus? Posset secundo, sic accepi

« cum gratia, » id est cum gratiarum actione. Unde sequitur explicacionis ergo: « Pro eo quod

(1) Alii ante ut quid enim subdant: Tibi autem qui mettere cognitionem habes, licet vesco omnibus carnibus, si nemo offendatur; et interpretantur, quomodo enim condannari et eripi mihi possit libertas mea, a conscientia aliena?

(2) Si cum gratiarum actione edo, quid ego moveare lumen obtrectatione proper id cuius causa gratias ago? ita nulli.

Gratias ago. Hinc colligitur veterum morem fuisse, ut ante mensam illi benedicterent, et post eam Deo gratias agerent, quia de re plura dicam I Timoth. cap. IV, vers. 4 et 5.

31. SIVE MANDUCATIS, SIVE BIBITIS, SIVE ALIUD facilius. Quid facitis: OMNIA IN GLORIAM DEI FACITE. — Contra omnes factos: Quid facitis? Omnia in gloriam facilius. Et ad Ingloriam. Et ad Ingloriam. Et preceptum? Prima responsio: sibi.

Et tu? Secundum: q. d. Ita manducate, bibite, omniaque vestra facite, ut apta et habilia sint ad gloriam Dei promovendum, scilicet ut talia sint, ex quibus glorificari possit Deus, nemo offendit, nee Dei gloria laedi; sed potius omnes edificant, et consequenter Dei gloria celebrari et propagari. Et secundum hic aptius esse, patet ex precedentibus, ubi agitur de vitando scandalo. Unde et sequitur: «Sina offensione estote Iudeis, et Gentibus, et Ecclesie Dei.» Opponit enim Paulus gloriam Dei glorie demonum, cui servant qui idolothys comedunt in honorem idoli, vel cum scandalum proximorum; cum et contrario gloria Dei servant, qui idolothys abstinent, eaque manducant et agunt, quia Dei honorem et cultum, salutemque proximorum juvent et promovent.

Aliter S. Thomas, I II, Quæst. C, art. 10, ad 2, respondet preceptum esse, ut aliquando homo se et omnia sua in genere referat ad Dei gloriam, quasi ad ultimum finem. Verum Apostolus hic non de uno aut altero actu, sed de eo quod continuo et semper facere oportet, loquitur.

Tertio, plenior sensus erit, si exposas, q. d. Illa studiose Dei gloriam promovet in omnibus (quod est consilii). «Et omnino caveatis, ne quid faciat quod gloria Dei adversetur, aut scandalum in idolothys comectione (ad hanc enim proprii respectu) aut alia re detis, quo Deus videretur, quod est preceptum. Licit enim sit affirmativum hoc dictum et consilium Apostoli, tamen negativum preceptum includit. Unde non sequitur hinc omnia infidelium opera esse peccata, eo quod non facient ea ad gloriam Dei veri, utpote quem ignorant: quia, ut dixi, omnia sua

Pulchre
S. Basilius
dicit
quoniam
in partici-
patione
est
cavet
ad hunc
modum
sunt fa-
cienda.

33. SICUT ET EGO PER OMNIA OMNIBUS PLACEO, — Vers. 22.
id est placere conor et satago, ut omnes edificant, neminem offendant et scandalizent; licet actu nonnullis vel ignaris, vel æmulis, vel perversis dispiceant. «Placo» enim significat hic actum inchoatum, sive studium placendi, iuxta Can. 32. Unde explicans subdit Apostolus: «Non querens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi flant.»

Placo,
id est
placere
conor.

CAPUT UNDECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Quare Transit Apostolus a secunda questione de idolothys ad tertiam questionem principalem, de velamine mulierum. Quasierant enim Corinthii a Paulo, an mulieres Christianæ essent velandæ, nee? Respondet hic Paulus eas debere caput velare, maxime dum publice orant, idque probat quinque rationibus. Prima est, vers. 5 et 14, quia hoc exigit honestas et vereundam mulierib. Secunda, vers. 7 et seq., quia subditæ sunt viris. Tertia, vers. 10, quia si nudæ capite prodeant, offendent angelos. Quarta, vers. 13, quia natura dedit illis comam pro velamine. Quinta, vers. 16, quia hoc est Ecclesiæ consuetudo.

Altera parte capituli, vers. 17, agit de cena Eucharistie, carpitque in ea obusum, quod scilicet in agape sive cena communis divites excluderent pauperes, et seorsim quisque cum suis genio et ebrietati indulgeret. Unde, vers. 23, recenset Eucharistie a Christo institutionem, et scelus ac panam indigne ad illam accedentium, jubelque ut prius quisque seipsum probet, antequam accedat.

1. Imitatores mei estote, sicut et ego Christi. 2. Laudo autem vos, fratres, quod per omnia mei memores estis: et sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis. 3. Volo autem vos scire quod omnis viri caput Christus est: caput autem mulieris, vir: caput vero Christi, Deus. 4. Omnis vir orans, aut prophetans velato capite, deturpat caput suum. 5. Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum: unum enim est ac si decalvatur. 6. Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi, aut decalvari, velet caput suum. 7. Vir quidem non debet velare caput suum: quoniam imago et gloria Dei est, mulier autem gloria viri est. 8. Non enim vir ei muliere est, sed mulier ex viro. 9. Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum. 10. Ideo debet mulier potestatem habere supra caput propter angelos. 11. Verumtamen neque vir sine muliere, neque mulier sine viro, in Domino. 12. Nam sicut mulier de viro, ita et vir per mulierem: omnia autem ex Deo. 13. Vos ipsi judicate: decet mulierem non velatam orare Deum? 14. Nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi; 15. mulier vero si comam nutriat, gloria est illi, quoniam capilli pro velamine ei dati sunt. 16. Si quis autem videtur contentiousus esse, nos talesam consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. 17. Hoc autem præcipio: non lardana quod non in melius, sed in deteriorum convenit. 18. Primum quidem convenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, et ex parte credo. 19. Nam oportet et heres esse, ut et qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. 20. Convenientibus ergo vobis in unum, jam non est Dominicam cenam manducare. 21. Unusquisque enim suam cenam præsumit ad manducandum. Et aliis quidem esurit, aliis autem ebrius est. 22. Numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? aut Ecclesia Dei contentum, et confunditis eos, qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? in hoc non laudo. 23. Ego enim accepi a Domino quod et traxi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, 24. et gratias agens fregit, et dixit: Accipite, et manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. 25. Similiter et calicem, postquam cenavit, dicens: Hix calix novum testamentum est in meo sanguine. Hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem. 26. Quotiescumque enim manducabis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabilis donec veniat. 27. Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. 28. Probet autem